

[s+Directeur+de+recherche+%3A+M.+Alain+Davesne+Ann%C3%A9e+2004-2005+MASTER+%C2%AB+HISTOIRE+ECONOMIQUE+ET+MON%C3%89TAIRE+%C2%BB+M%C3%89MOTIVATION+DE+L'ECONOMIE+DU+ROYAUME+DU+BOSPHORE+Sous+les+Spartokides+%3A+LE+COMMERCE+EXT%C3%89RIEUR&og=ROBINEAU+R%C3%A9gis+Universit%C3%A9+d%27Orl%C3%A9ans+Directeur+de+recherche+%3A+M.+Alain+Davesne+Ann%C3%A9e+2004-2005+MASTER+%C2%AB+HISTOIRE+ECONOMIQUE+ET+MON%C3%89TAIRE+%C2%BB+M%C3%89MOTIVATION+DE+L'ECONOMIE+DU+ROYAUME+DU+BOSPHORE+Sous+les+Spartokides+%3A+LE+COMMERCE+EXT%C3%89RIEUR&ags=chrome..69i57.110j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8](https://www.researchgate.net/publication/312110107)

Максим Очкур (Кропивницький, Україна)
ORCID 0000-0002-5081-3136

WESTERN EUROPEAN THALERS IN MONETARY CIRCULATION IN VOLHYNIA IN THE XVI-XVII CENTURIES

ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКІ ТАЛЕРИ У ГРОШОВОМУ ОБІГОВІ ВОЛИНИ У XVI-XVII СТ.

У XVI – XVII ст. Волинь була одним з найбільш економічно розвинених регіонів на українських землях, де було поширене фільваркове виробництво та потужна торгівля. Це спричинило активний грошовий обіг, який потребував велику кількість грошової маси. Переважно вона представлена дрібними номіналами монет тих держав, до яких Волинь належала на той час – Великого князівства Литовського та Польського королівства, що об'єднались у Річ Посполиту.

Оскільки коронне та литовське карбування не забезпечувало повноцінно потреби економіки у монетах, особливо великого номіналу, у грошовому обігу Волині велику роль починають відігравати монети західноєвропейських держав, що також свідчить про прямі та непрямі економічні та торговельні стосунки між Волинню та іноземними державами.

Таким чином, ключова роль у торговельних операціях та великих розрахунках належала саме західноєвропейським талерам. Зазвичай, вони трапляються у скарбах, поодиноких знахідок монет цього номіналу не зафіксовано. Це спричинене тим, що монети великого номіналу – наслідок накопичення надлишкових фінансів, саме у монетах цього номіналу відкладали капітал. Усього західноєвропейські талери були знайдені у 10 скарбах, що були знайдені на Волині і відносяться до грошового обігу XVI–XVII ст.

Ми можемо виділити 5 груп західноєвропейських талерів, зафіксованих в скарбах: I - німецькі, II - нідерландські, III – австрійські, IV – іспанські та V - талери інших західноєвропейських країн.

Талери I групи були знайдені у 4 скарбах. Це талери Саксонії 1579⁴⁸, талер 1588⁴⁹ та Брауншвейгу 1602 року⁵⁰. Також зазначається, що у 1⁵¹ та 2⁵² скарбах міститься велика кількість німецьких талерів, точна кількість яких та атрибуція невідома.

Талери II групи були у 3 скарбах. Це левендальдер 1619⁵³. Як і з талерами I групи, у 1 та 2 скарбі міститься велика кількість нідерландських талерів, також не атрибутованих.

Талери III групи зустрічаються у 5 скарбах. Це талер Матвія 1615 року⁵⁴, 4 талери Матвія 1618 року, по 2 одиниці. У 4⁵⁵ та 5⁵⁶ скарбах тірольський талер Леопольда 1620 року⁵⁷, талер 1627 року⁵⁸ та зальцбурзький талер 1632 року⁵⁹.

Талери IV групи зустрічаються у 4 скарбах. Це іспанський патагон 1623 року⁶⁰, патагон Філіпа IV 1633 року⁶¹ та патагони Філіпа IV 1634 року⁶². У 2 скарбі теж зафіксовані іспанські талери.

Талери V групи зустрічаються у 2 скарбах. Це бельгійський талер 1641 року⁶³ та у 2 скарбі були 2 швейцарські талери міста Берн, а також французькі та іспанські талери. Також можна припустити, що у 1 та 2 скарбі могли бути талери й інших західноєвропейських країн, оскільки їх точний склад та атрибуція невідомі.⁶⁴

Переважна кількість талерів західноєвропейських держав у скарбах підтверджує, що вони відігравали значну роль у грошовому обігові Волині у XVI – XVII ст. Також вони свідчать про прямі та непрямі торговельні зв'язки зі Священною Римською імперією, Нідерландами, Австрією, Іспанією та іншими західноєвропейськими державами.

Список скарбів

⁴⁸ Котляр М. Ф. Грошовий обіг на території України доби феодалізму. К.: Наук. думка, 1971. С.140

⁴⁹ Шуст Р. Монетні скарби у фондах Волинського краєзнавчого музею / Вісник Львівського університету. Серія історична. Львів, 1999. Вип.34. С.404.

⁵⁰ Котляр М. Ф. Грошовий обіг на території України доби феодалізму. К.: Наук. думка, 1971. С.140

⁵¹ Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne, 1910, Краків. №2. С.40.

⁵² Там само, С.14.

⁵³ Шуст Р. Монетні скарби у фондах Волинського краєзнавчого музею / Вісник Львівського університету. Серія історична. Львів, 1999. Вип.34. С.404.

⁵⁴ Котляр М. Ф. Грошовий обіг на території України доби феодалізму. К.: Наук. думка, 1971. С.137

⁵⁵ Охріменко Г., Локайчук С., Скляренко Н. Ян Фітцке. Опис нумізматичної збірки. Волинський музей: історія і сучасність. 2019. Вип.6 С. 55-56.

⁵⁶ Там само, С. 70-71.

⁵⁷ Там само, С. 55-56.

⁵⁸ Котляр М. Ф. Грошовий обіг на території України доби феодалізму. К.: Наук. думка, 1971. С.140

⁵⁹ Там само, С.136

⁶⁰ Охріменко Г., Локайчук С., Скляренко Н. Ян Фітцке. Опис нумізматичної збірки. Волинський музей: історія і сучасність. 2019. Вип.6 С. 54.

⁶¹ Там само, С. 70-71.

⁶² Шуст Р. Монетні скарби у фондах Волинського краєзнавчого музею / Вісник Львівського університету. Серія історична. Львів, 1999. Вип.34. С.404.

⁶³ Охріменко Г., Локайчук С., Скляренко Н. Ян Фітцке. Опис нумізматичної збірки. Волинський музей: історія і сучасність. 2019. Вип.6 С. 70-71.

⁶⁴ Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne, 1910, Краків. №1. С.14.

1. С. Любанівка Дубенського району Рівненської обл., 1908 рік – у дерев'яній скрині та двох глиняних горщиках знайдено 200 талерів, переважно німецьких та нідерландських.⁶⁵
2. С. Рогізне Дубенського району Рівненської обл., 1909 рік – неподалік від валів замку Рогозинських знайдено горщик із 93 іноземними монетами, з яких 92 талери. В основному це різні німецькі, іспанські, нідерландські, французькі талери, 2 талери – швейцарського Берна, 2 талери з-поміж німецьких були єфімками.⁶⁶
3. С. Підгайці Дубенського району Рівненської обл., 1886 рік – скарб налічував 174 монети, серед яких були талер Саксонії 1579 року, Брауншвейгу 1602 року та австрійський 1627 року⁶⁷.
4. С. Коханівка Кременецького району Тернопільської обл. – скарб містив 48 монет, з них 2 австрійські талери Матвія 1618 року та тірольський талер Леопольда 1620 року.⁶⁸
5. С. Устя Рівненського району Рівненської обл. – у складі скарбу 41 монета, з них 2 австрійські талери Матвія 1618 року, бельгійський талер 1641 року та іспанський талер 1633 року.⁶⁹
6. С. Варковичі Дубенського району Рівненської області, 1908 рік – глиняний горщик із 88 монетами, серед яких зальцбурзький талер 1632 року.⁷⁰
7. С. Людвище Кременецького району Тернопільської обл., 1878 рік – скарб налічував 112 срібних монет, серед яких австрійський талер Матвія 1615 року.⁷¹
8. С. Семаки Луцького району Волинської обл., 1982 рік – скарб із 27 монет, серед них левендальдер провінції Гельдерн 1619 року та саксонський талер Хрiстіана 1588 року⁷².
9. Свт. Олика Луцького району Волинської обл. – 6 монет, серед яких патагони Філіпа IV 1634 року⁷³.
10. С. Чорний Ліс Володимир-Волинського району Волинської обл. – скарб із 162 монет, з них іспанський патагон 1623 року.⁷⁴

Література

1. Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne, 1910, Краків. №2. С.14, 40.
2. Охріменко Г., Локайчук С., Скляренко Н. Ян Фітцке. Опис нумізматичної збірки. Волинський музей: історія і сучасність. 2019. Вип. 6 С. 54-56, 70-71.

⁶⁵ Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne, 1910, Краків. №2. С.40.

⁶⁶ Там само, С.14.

⁶⁷ Котляр М. Ф. Грошовий обіг на території України доби феодалізму. К.: Наук. думка, 1971. С.140

⁶⁸ Охріменко Г., Локайчук С., Скляренко Н. Ян Фітцке. Опис нумізматичної збірки. Волинський музей: історія і сучасність. 2019. Вип.6 С. 55-56.

⁶⁹ Там само, С. 70-71.

⁷⁰ Котляр М. Ф. Грошовий обіг на території України доби феодалізму. К.: Наук. думка, 1971. С.136

⁷¹ Там само, С.137

⁷² Шуст Р. Монетні скарби у фондах Волинського краєзнавчого музею / Вісник Львівського університету. Серія історична. Львів, 1999. Вип.34. С.404.

⁷³ Там само, С.404.

⁷⁴ Охріменко Г., Локайчук С., Скляренко Н. Ян Фітцке. Опис нумізматичної збірки. Волинський музей: історія і сучасність. 2019. Вип.6 С. 54.

3. Котляр М. Ф. Грошовий обіг на території України доби феодалізму. К.: Наук. думка, 1971. С.136-137, 140.
4. Шуст Р. Монетні скарби у фондах Волинського краєзнавчого музею / Вісник Львівського університету. Серія історична. Львів, 1999. Вип. 34. С. 404.

Євгеній Колесніченко (Кропивницький, Україна)

ORCID 0000-0002-0339-1065

МІНІ-СКАРБ ОЛЬВІЙСЬКИХ ТЕТРАБОЛІВ ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ IV СТ. ДО РХ З КИЇВЩИНИ

MINI HOARD OF OLVIAN TETRABOLES OF THE FIRST QUARTER OF THE 4TH CENTURY B.C. FROM KYIV REGION

Дослідники історії обігу монет античних міст-держав Північного Причорномор'я відмічають знахідки таких монет поза основним реалом їхнього обігу як особливо цікаві та цінні для ретельного вивчення і введення до наукового обігу. Знахідки ольвійських, як і інших давньогрецьких монет, відомі в ряді областей України, серед яких не стала винятком і Київщина⁷⁵. Окрім одиничних знахідок на особливу увагу ольвійських монет поза основним ареалом їх обігу заслуговують скарби цих монет. Важливість фіксації та введення нових скарбів в науковий обіг справедливо аргументовано професором Віктором Коцуром⁷⁶. За період незалежності України монетами Ольвії поповнюються фонди музейних установ у Києві⁷⁷.

Так, Олександром та Оленою Колибенками введено в обіг знахідки монет Ольвії на Переяславщині з викладом інформації про знахідки ольвійських монет у процесі археологічних пошуків у 1980-ті роки вздовж берегу р. Трубіж неподалік с. Коржі. Також до наукового обігу введено ольвійський «борисфен», виявлений неподалік с. Нетайлівка та переданий до лабораторії археологічних досліджень при кафедрі історії та культури України Університету Григорія Сковороди в Переяславі. Дослідники вказують, що ще один «борисфен» був виявлений влітку 2014 року під час рятівних археологічних досліджень на території Музею просто неба Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»⁷⁸.

Улітку 2019 року комплекс із 15 мідних оболів Ольвії було виявлено вздовж автошляху між с. Лук'янівка та м. Тарашею у Київській області, монети цього скарбу датовано професорами Маріушом Мільчареком та Василем Орликом періодом кінця IV – першої половини III ст. до РХ⁷⁹. Учені наголошують, що «говорячи про достовірність інформації про знахідку, слід зазначити, що біля села Лук'янівка зареєстровано декілька скіфських поселень різного періоду»⁸⁰.

⁷⁵ Mielczarek M. (1989); Шостопап А.В. (2007); Скорый С., Зимовец Р. (2014); Mielczarek M. & Orlyk V. (2019); Орлик В., Коцур В., Цыганенко Л. (2019); Orlyk V., Orlyk S. (2020); Орлик В. (2020); Орлик В. (2021); Орлик В. (2022) та ін.

⁷⁶ Коцур В. (2017). 15-32.

⁷⁷ Дацюк О. & Бойко-Гагарін А. (2020); Бойко-Гагарін А. (2021).

⁷⁸ Колибенко О. & Колибенко О. (2016). 18-19.

⁷⁹ Mielczarek M. & Orlyk V. (2019). 33-39.

⁸⁰ Ibid. 36ю